

บทวิจารณ์หนังสือ

ประเสริฐ ใจกล้า

วิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉลอง สุขทอง เขียน

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จัดพิมพ์ครั้งแรก 2557

หนังสือขนาด 16 หน้ายก จำนวน 160 หน้า

มีภาพประกอบ

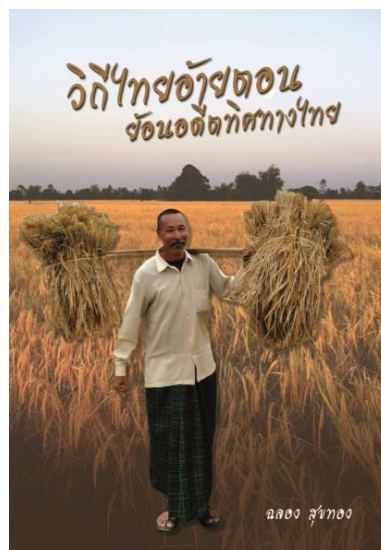
“วิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย” เป็นหนังสือที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาในเชิงสารคดีวิชาการ (อัจฉรา ภาณุรัตน์ : คำนิยม) โดยนำเอาเนื้อหาบางส่วนมาจากงานวิจัยวิทยานิพนธ์คุณวุฒิปริญญาโท เรื่อง “เศรษฐกิจฐานบุญประเพณีข้าวของชาติพันธุ์ไทอ้ายตอนที่ยึดพันกับวิถีชีวิตไทย”

การที่สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์นำเรื่อง วิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทยมาตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ ดูจะมีวัตถุประสงค์

หลัก ๆ อยู่ 2 ประการคือ ประการแรกมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ต้องการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของบุคลากรต่อสาธารณะ เพื่อป้องกันถึงศักยภาพของมหาวิทยาลัย และประการที่สอง นับเป็นความปรารถนาของผู้เขียนเองที่ประสงค์จะนำเรื่องราวของชนเผ่าไทอ้ายตอนมาเสนอสังคมเพื่อให้เกิดความรับรู้ในวงกว้าง ตามปณิธานที่ผู้เขียนตั้งไว้และตามคำร้องขอของผู้ใหญ่บ้านชาวไทอ้ายตอนแห่งชุมชนหมู่บ้านทราย ดังข้อความที่ปรากฏในถ้อยคำแถลงจากผู้เขียน ...หลังสำเร็จการศึกษาจะนำเอาเรื่องของชาวไทอ้ายตอนมาเล่าสู่พี่น้องเพื่อนร่วมชาติ ร่วมสายเลือดในประเทศไทยให้ได้รับรู้... ผมได้พยายามทำตามปณิธานที่ตั้งไว้ ทำตามที่นายหมู่บ้าน (ชุมชนบ้านทราย) ร้องขอแล้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉลอง สุขทอง นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตของชนเผ่าไทอ้ายตอนที่ต้องดิ้นรนเพื่อความดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มาเป็นเวลาอันยาวนาน นับแต่อพยพจากถิ่นฐานดั้งเดิมคืออาณาจักรมอญหลวง ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ผ่านรัฐคะฉิ่นทางตอนเหนือของเมียนมาร์ แล้วข้ามภูเขาป่าดงดิบมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในที่ราบลุ่มแถบแม่น้ำพรหมบุตร รัฐอัสสัมประเทศอินเดียได้อย่างน่าสนใจ โดยผู้เขียนแบ่งเนื้อหาหนังสือ วิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย ออกเป็น 7 ตอนแล้วจบลงด้วยบทสรุปส่งท้าย

ตอนที่ 1-2 ผู้เขียนได้ฉายภาพให้เห็นถึงชนเผ่าชาติพันธุ์ไทหรือไตว่า มีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนานในอาณาจักรมอญหลวง ภายหลังถูกจีนรุกรานอาณาจักรล่มสลาย จึงได้อพยพมุ่งไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตคะฉิ่นและแคว้นอัสสัมของอินเดีย แล้วตั้งถิ่นฐานอยู่แถบที่ราบลุ่มแม่น้ำพรหมบุตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่แม่น้ำ 5 สายไหลมารวมกัน เหมาะแก่การทำการทำข้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่คนไทถนัด ชาติพันธุ์ไทที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ แถบพื้นที่แม่น้ำพรหมบุตร ได้แก่ชนเผ่าไทอาหม ไทคำตี้ ไทคำยั้ง ไทอ้ายตอน ไทตรง และไทยพม่า นอกจากนี้

ผู้เขียนได้บรรยายให้เห็นอัตลักษณ์ของคนไทว่า เป็นชนเผ่าที่นิยมอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม ไม่นิยมอยู่บนภูเขาสูง ดังข้อความที่ว่า... ภูเขาสูงมักเป็นที่อยู่ของชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ แต่บริเวณหุบเขาริมลำธารมักเป็นที่อยู่ของคนไท... เพราะคนไทมีวิถีชีวิตทำนาในที่ลุ่มทั้งน้ำฝนหรือน้ำจากเหมืองฝาย เรียกได้ว่าคนไทยกับการทำนาปลูกข้าวเป็นของคู่กัน... (หน้า 24)

ตอนที่ 3 วิถีไทอ้ายตอน เป็นตอนที่ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพโดยรวมของชาวไทอ้ายตอน แห่งหมู่บ้านทรายหรือบ้านบาลีพะธา อำเภอกาเปียงหลง จังหวัดฮัสมั ว่า ชุมชนไทอ้ายตอนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม มีการคมนาคมสัญจรไปมาได้สะดวก มีการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก เป็นชนเผ่าที่ยึดมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด มีความเป็นอยู่แบบสันโดษพอเพียง เป็นชนเผ่าที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า ... ชาวไทยอ้ายตอนยึดถือปฏิบัติในศีลห้าของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด... (หน้า 43) และ... ชาวไทยอ้ายตอนนิยมเข้าไปไหว้พระในตอนเช้าและก่อนนอนของแต่ละวัน การเข้าไปสวดมนต์ไหว้พระในจองลิก (วัดขนาดเล็กตั้งอยู่ในบ้านหรือในบริเวณบ้าน) ของชาวไทอ้ายตอนถือเป็นกิจวัตรประจำวันที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทุกคนยึดถือปฏิบัติ...(หน้า 45)

ตอนที่ 4 ว่าด้วยวัฒนธรรมข้าวของชาวไทอ้ายตอน ตอนนี้จะเห็นจะเป็นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นตอนที่ผู้เขียนลงรายละเอียดถึงวิถีและขั้นตอนการทำนาของชาวไทอ้ายตอน ผู้เขียนได้บรรยายและอธิบายกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจน สอดรับกับบุคลิกส่วนตัวของผู้เขียนที่เป็นนักคิด นักสร้างสรรค์และนักช่างสังเกต กิจกรรมที่ผู้เขียนนำเสนอในตอนี่ 4 นี้มี 12 กิจกรรม ได้แก่กิจกรรม การไถนา การหว่านข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว และการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากข้าว เป็นต้น รวมถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาที่ชาวไทอ้ายตอนปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งก่อนการลงมือทำนาและหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นว่า ผู้เขียนมีความสามารถในการใช้ภาษาบรรยาย และอธิบายกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดี มีความชัดเจนมองเห็นภาพ ... 12.3 ข้าวพองทำจากข้าวเจ้าหลายพันธุ์ โดยนำข้าวที่หุงสุกแล้วไปตากแดดแล้วนำไปทอดเก็บไว้กินเล่นเป็นนึ่ง ๆ ชาวไทอ้ายตอนไม่นิยมทำข้าวพองเป็นแผ่น ๆ ภายหลังมีการประยุกต์มากขึ้นโดยการนำเอาน้ำอ้อยที่เคี่ยวเพื่อเพิ่มความหวานมาโรยคลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วปั้นเป็นก้อน เพื่อสะดวกในการหยิบรับประทานเสิร์ฟกับน้ำนึ่ง (น้ำชา) ด้อนรับแขก (หน้า 79)

ตอนที่ 5 ว่าด้วยงานประเพณีวิถีไทอ้ายตอน เนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวไทอ้ายตอนหลายครั้งหลายครา และได้เข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีกับชาวไทอ้ายตอน อีกทั้งการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทำให้ผู้เขียนทราบว่า ชาวไทอ้ายตอนมีกิจกรรมทำบุญตามประเพณีเช่นเดียวกับชาวไทเผ่าอื่น ๆ แต่ชาวไทอ้ายตอนทำเฉพาะประเพณีที่สำคัญ ๆ จำนวน 8 ประเพณี ได้แก่ประเพณีปอยสังแก่น (สงกรานต์) ประเพณีปอยขันโตสลา (ประเพณีขอโหสิกรรมต่อพระสงฆ์หรือครู) ประเพณีปอยนุดาซันตี (วันวิสาขบูชา) เป็นต้น มีข้อที่น่าสนใจก็คือ ชาวไทอ้ายตอนจะไม่จัดงานปอย (งานบุญ) ในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมด้วยเหตุที่ว่า “ในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมคนไทยจะไม่จัดงานปอยใด ๆ เพราะเป็นช่วงการเก็บเกี่ยวข้าวชาวบ้านกำลังยุ่งยาก...” (หน้า 94) นอกจากงานบุญพิธีสำคัญ ๆ ดังกล่าวแล้วผู้เขียนได้กล่าวถึงประเพณีและพิธีกรรมบางอย่างเพิ่มเติมอีก คือ พิธีตั้งข้อมพิธีการไหว้พระที่จองลิก พิธีการจัดเก็บลูกธรรมาและประเพณีเกี่ยวกับคนตาย ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวไทอ้ายตอน

ตอนที่ 6 ว่าด้วยภาษาวิถีไทอ้ายตอน ผู้เขียนได้รวบรวมเอาตัวอย่างคำหรือวงศัพท์ภาษาไทยที่ชาวไทอ้ายตอนใช้สื่อสารในวิถีชีวิตประจำวันมาจัดกลุ่มตามชนิด หรือประเภทของคำพอเป็นตัวอย่างโดยส่วๆ ทำให้ผู้อ่านทราบว่า มีคำไทจำนวนไม่น้อยที่ชาวไทอ้ายตอนใช้ตรงกับภาษาไทยในประเทศไทย เช่นคำว่า ซิ่น = ผ้าถุงผู้หญิง, จ้อง = ร่ม, ฮู๊ดจั่ง = รุกมุก ซ้ามาน = ข้าวตั้งท้อง และคำว่าซ่าง = ซ้าง เป็นต้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าควรที่ผู้เขียนจะนำวงศัพท์ที่ปรากฏในส่วน

เนื้อหาผมนวกเข้าไว้ด้วยกัน พร้อมทั้งตัวอย่างวลีและประโยคที่ชาวไทอ้ายตอนใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ผู้อ่านก็ได้รับประโยชน์ในเชิงภาษามากขึ้น

ตอนที่ 7 ว่าด้วยวิถีหญิงชายไทอ้ายตอน นับเป็นตอนสุดท้ายที่ผู้เขียนได้นำเสนอภาพของชาวไทอ้ายตอนให้ผู้อ่านรับรู้ว่า หญิง - ชายชาวไทอ้ายตอนมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างไบบ้าง และภาพที่ปรากฏออกมาคือ ภาพภารกิจใดที่ต้องใช้พลังกำลังมาก ภารกิจก็จะตกเป็นหน้าที่ของผู้ชาย เช่น งานไถนา งานขนลำเลียงข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วขึ้นลาน ส่วนงานอื่น ๆ เช่น งานถนอมถนอม งานปักดำ งานบ้านงานเรือน มอบให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ในขณะเดียวกันกิจกรรมอีกหลาย ๆ อย่างทั้งหญิงและชายต่างก็ช่วยกันทำ เช่น งานเกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของหญิงชายชาวไทอ้ายตอนมีลักษณะไม่แตกต่างจากชนเผ่าชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ มากนัก และผู้เขียนได้สรุปยั่วว่า... ชาวไทอ้ายตอนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนน้อย แต่มีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นของตนเอง... ใช้ภาษาไทสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น... ดังนั้นหากต้องการค้นหารากเหง้าความเป็นมาในด้านต่างๆ ของสังคมไทยในยุคบุพกาล ชุมชนชาวไทอ้ายตอนรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศอินเดียน่าจะเป็นคำตอบของหลาย ๆ คำถาม (หน้า 156)

หนังสือวิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย ที่ผู้เขียนนำเอาเนื้อหาบางส่วนจากงานวิจัยวิทยานิพนธ์ระดับดุสิตบัณฑิตมาพัฒนาเรียบเรียงขึ้นใหม่ แล้วนำเสนอต่อผู้อ่านในรูปแบบสารคดีวิชาการนี้ นับว่าให้คุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการและผู้สนใจศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านได้ทราบประวัติความเป็นมาเป็นไปและความดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ชนชาติไท ซึ่งนับแต่อาณาจักรมอญลพบุรีล่มสลาย ต่างคนต่างก็อพยพแยกย้ายกันไปเพื่อหาที่ตั้งหลักแหล่งกันใหม่ และเส้นทางที่ชนชาติไทอพยพไปได้แก่ ตามเส้นทางบริเวณลุ่มแม่น้ำหลักๆ หลายสาย อาทิเช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำพรหมบุตร เป็นต้น ทำให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ไท มีชื่อเรียกหลากหลายตามลักษณะภูมิประเทศที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย ดังเช่น ไทใต้คง ไทเหนือคง อยู่ในแม่น้ำคง ไทคำตี้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำคำ และไทเขินตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยแถบลุ่มแม่น้ำเขิน เป็นต้น ไทใต้คงก็ดี ไทเหนือคงก็ดี ไทคำตี้ก็ดี และไทเขินก็ดี ล้วนมีชื่อเรียกตามชื่อแม่น้ำทั้งสิ้น

จะอย่างไรก็ตาม แม้ว่า “วิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย” ผู้เขียนจะนำเรื่องราวชาวไทอ้ายตอนมาร้อยเรียงนำเสนอได้อย่างดี ให้คุณค่าและความน่าเชื่อถือแก่ผู้อ่านก็ตาม แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่า มีบางส่วนที่จะต้องได้รับการวิพากษ์ตามหลักการด้วยเหตุด้วยผล

ประเด็นแรกที่จะต้องพูดถึง คือรูปเล่มหนังสือ วิถีไทอ้ายตอน... เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก มีความเหมาะสมกับสมัยนิยม การออกแบบปกใช้รูปภาพประกอบสอดคล้องกับชื่อหนังสือ แต่การให้สีปกหลัง หน้าปกในค่อนข้างมืดทึบไป และการใช้รูปเล่มติดกาวไม่แน่นเหนียว เมื่อเปิดอ่านหนังสือหลุดลุ่ยออกง่าย นับว่าเป็นจุดที่ไม่คุ้มกับการลงทุนนัก ควรที่บรรณาธิการจะคัดสรรโรงพิมพ์ที่มีคุณภาพจัดพิมพ์ในโอกาสต่อไป

ประเด็นที่ 2 การจัดลำดับเนื้อหา ผู้วิจารณ์พบว่าผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของวิธีการทำนา ทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนว่า ขั้นตอนการทำนาเริ่มต้นอย่างไรและไปสิ้นสุดอย่างไร ดังเนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอในตอน ที่ 4 วัฒนธรรมข้าวของชาวไทอ้ายตอน ผู้เขียนได้นำเสนอลำดับขั้นตอนการทำนาของชาวไทอ้ายตอนไว้ 12 ขั้นตอน เริ่มด้วยวิธีการทำนา การไถนา การดูแลรักษาข้าว... เครื่องมือและอุปกรณ์การทำนาเป็นลำดับที่ 8 (หน้า 67 ข้อ 8) พันธุ์ข้าวและการคัดเลือกพันธุ์ข้าวจัดไว้เป็นลำดับที่ 9 (หน้า 72 ข้อ 9) ผู้วิจารณ์เห็นว่า เครื่องมือการทำนาที่ดี การเตรียมพันธุ์ข้าวที่ดี ควรจัดไว้ในลำดับต้นๆ และขั้นตอนการทำนาจะดำเนินไปตามลำดับ คือ ฤดูกาลการทำนาของชาวไทอ้ายตอน การเตรียมและการคัดเลือกพันธุ์ข้าว การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ การลงมือไถนา การหว่านกล้า

และปักดำ การดูแลรักษาข้าวกล้า การเก็บเกี่ยวข้าว การนวดข้าว และการเก็บรักษาผลผลิตข้าว วัฏจักรของการทำนา น่าจะมีวงจรรอบนี้ เพราะทำให้มองเห็นภาพของจุดเริ่มต้นของการทำนาและจุดสิ้นสุดของการทำนา

ประเด็นที่ 3 ประเด็นเกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์การทำนา ผู้เขียนนำเสนอชุดเครื่องมือและอุปกรณ์การทำนาไว้ 11 รายการ ในบรรดาเครื่องมือและอุปกรณ์การทำนาที่ผู้เขียนนำเสนอ นั้น พบว่ามีหลายรายการน่าจะไม่ใช่ อุปกรณ์หรือเครื่องมือการทำนา ดังจะยกเอาเครื่องมือและอุปกรณ์บางรายการมาชี้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เครื่องมือการทำนา เช่น ยี่ข้าว (เล้าข้าวสำหรับเก็บรักษาข้าวเปลือก) ทั่งข้าว (ภาชนะใส่ข้าวเปลือก) คึงข้าว (กระดัง) ครกตำ (ครกตำข้าวเปลือกเพื่อกระเทาะให้เป็นข้าวสาร) ช้อนนา (ตักข้าว) จากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นว่า ยี่ข้าว เป็นโรงเรือนเก็บรักษาข้าวเปลือก จึงไม่ใช่เครื่องมือหรืออุปกรณ์การทำนา ครกตำเป็นเครื่องมือการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร หากใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์การทำนาแต่อย่างใด สิ่งอื่น ๆ ที่เหลือก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ประเด็นที่ 4 รูปแบบการนำเสนอ ผู้เขียนนำเสนอโดยใช้รูปแบบงานวิชาการ ลักษณะแรกใช้วิธีการอ้างอิงข้อมูลแบบแทรกปนในเนื้อหาและมีตารางประกอบ ผู้วิจารณ์เห็นว่ารูปแบบนี้ทำให้การเสกเนื้อหาขาดอรรถรส เพราะไปสะดุดอยู่กับวงเล็บข้อความ ซึ่งผู้อ่านโดยมากไม่คุ้นเคยกับกลั่นแกล้งแบบวิชาการ แท้ที่จริงเมื่อเนื้อหาที่นำมาพัฒนาขึ้นนี้เป็นผลมาจากงานวิจัย ก็ควรจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือได้เป็นอย่างดี ไม่จำเป็นต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอีก แม้ผู้อ่านเกิดความสงสัยสงสัยใจต่อข้อมูลส่วนใด ก็คงจะสืบค้นหาข้อเท็จจริงได้จากต้นเรื่องคืองานวิจัย ลักษณะที่สอง การแทรกรูปภาพประกอบในเนื้อหา สิ่งนี้นับว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นส่วนที่ทำให้หนังสือวิทย์ไทยอ้ายตอน มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ผู้วิจารณ์พบว่า การวางรูปภาพประกอบไม่ได้จัดวางอย่างเป็นระบบ เหมือนว่าปรารถนาจะวางรูปไว้ตรงไหน ส่วนใด ก็จัดวางตามใจชอบ นอกจากนี้แล้วในแต่ละภาพมีการอธิบายขยายความประกอบด้วย ทำให้มีลักษณะเป็นรูปแบบของวิชาการ การขาดซึ่งศิลปะในการจัดวางรูปภาพนี้เองทำให้กลายเป็นจุดด้อยของหนังสือไป เพราะว่ารูปภาพและคำบรรยายประกอบรูปภาพมีผลกระทบต่อระบบการจัดเนื้อหาขึ้นอย่างมาก ตามทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การมีรูปภาพประกอบนั้น มีความเหมาะสมทุกประการ เพียงแต่จัดวางรูปภาพให้มีระบบและเขียนชื่อบอกว่าแต่ละภาพเป็นภาพอะไร ใต้รูปภาพให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เพียงพอแล้ว

ประเด็นที่ 5 รูปแบบการพิมพ์เนื้อหา การจัดพิมพ์หนังสือวิทย์ไทยอ้ายตอน : ย้อนอดีตทางไทย บรรณารักษ์การจัดพิมพ์เนื้อหา แบ่งเป็น 2 คอลัมน์ เนื่องจากเล่มหนังสือเป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก การจัดพิมพ์โดยแบ่งเนื้อหา เป็น 2 คอลัมน์ และมีภาพ มีตารางประกอบ ทำให้เกิดจุดอ่อนอย่างน้อย 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ทำให้น้ำกระดาษขมิ้นเนื้อที่ว่าง เป็นผลให้การนำเสนอเนื้อหาขาดความต่อเนื่อง ผู้อ่านเข้าใจว่าจบตอนหรือเนื้อหาขาดหายไป และประการที่สอง ผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญในเชิงการใช้ภาษาที่ดีและถูกต้อง กล่าวคือเมื่อเนื้อหาแบ่งพิมพ์เป็น 2 คอลัมน์ ทำให้การแยกคำหรือฉีกคำไม่ถูกต้อง การฉีกคำผิดก็นับว่าใช้ภาษาผิดตามหลักเกณฑ์ของการเขียนคำไทย การแยกคำผิดมีปรากฏให้เห็นจำนวนมาก เช่น อาณาจักร-รมาวหลวง (หน้า 21) แบบเมีย-นมารุ ชุมชนของชา-วอัสสัม (หน้า 44) บุรณ-การ และ ก่อ-นกิน (หน้า 89) เป็นต้น

ประเด็นที่ 6 การแทรกสมุดภาพไทยอ้ายตอนไว้ในเนื้อหา การจัดพิมพ์หนังสือวิทย์ไทยอ้ายตอน บรรณารักษ์การจัดพิมพ์ได้นำภาพมาประกอบหนังสือแยกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 เป็นรูปภาพกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบเนื้อหาในส่วนนี้ผู้พิมพ์จัดได้เหมาะสม เพียงแต่ขาดศิลปะการวางรูปแบบที่ดี และภาพขาดความชัดเจน บางภาพดูไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเป็นรูปอะไร ลักษณะที่ 2 รูปตารางแสดงสถิติตัวเลขและรูปภาพแผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชนชาวไทยอ้ายตอน และลักษณะที่ 3 การแทรกสมุดภาพเข้ามาอีกชุดหนึ่งแยกเป็นต่างหากจากเนื้อหาเป็นภาพประมวลวิถีชีวิตของชาวไทยอ้ายตอนมีจำนวน 9 ชุด ผู้เขียนนำมาแทรกไว้ระหว่างตอนที่ 5 กับตอนที่ 6 การนำสมุดภาพเข้ามาแทรกคั่นไว้เช่นนี้นับว่าเป็นส่วนที่เสริมแต่งให้หนังสือมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น เพียงแต่ว่าผู้เขียนนำสมุดภาพมาวางไว้ผิดที่ ที่ควรจะวางไว้เข้า

ทำนองที่ ที่ว่าทำดีผิดที่ ดังนั้นสมุดภาพชุดนี้ควรที่ผู้เขียนจะนำไปวางไว้ตอนท้ายเนื้อหาเป็นทำนองภาคผนวก น่าจะดูดี และมีความเหมาะสมมากกว่าที่นำมาแทรกไว้ในระหว่างเนื้อหา

ประเด็นที่ 7 เป็นประเด็นสุดท้ายที่จะขอนำมาพิจารณา นั่นคือด้านสำนวนภาษาที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของผู้เขียนว่า มีท่วงทีลีลาอย่างไร รวมทั้งท่าทีของผู้เขียนที่มีต่อชาวไทอ้ายตอนว่าเป็นอย่างไร ในประเด็นที่เกี่ยวกับสำนวนภาษาที่ใช้ ผู้วิจารณ์ยอมรับว่าผู้เขียนเป็นนักเขียนเป็นนักวิชาการที่มีลีลาการใช้ภาษาได้อย่างสละสลวย ไพเราะ ชวนอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ โวหารเชิงพรรณนาในงานสารคดีเฉพาะในวิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย ผู้เขียนใช้โวหารบรรยายและอธิบาย นำเสนอต่อผู้อ่านทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพต่าง ๆ ของชาวไทอ้ายตอนได้อย่างแจ่มชัดและไม่เบื่อที่จะติดตามเรื่องราวที่ผู้เขียนนำมากล่าวถึง จะอย่างไรก็ตาม แม้ผู้เขียนจะนำเสนอเรื่องราวด้วยลีลาภาษาได้ดีแต่ความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มีโอกาสเกิดขึ้นได้เช่นกัน ดังจะพบได้จากการที่ผู้เขียนให้คำตีความหมายบ้าง ข้อความบางตอนขาดหายซึ่งอาจเกิดจากการพิสูจน์อักษรทำให้ข้อความไม่สมบูรณ์บ้าง หรือบางแห่งอธิบายความไม่จบกระแสความ แต่ผู้เขียนก็ไปพูดถึงอีกสิ่งหนึ่ง เป็นต้น

กรณีการให้คำตีความหมาย “การสีข้าวในอดีต ชาวไทอ้ายตอนใช้ครกตำข้าวและครกกระเดื่องในการสีข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร (หน้า 65) ผู้เขียนใช้กริยาว่า “สี” กับครกตำข้าว และครกกระเดื่องซึ่งไม่ถูกต้อง แต่ควรใช้คำสำหรับครกทั้งสองประเภทนี้ว่า “ตำ” เพียงแต่ว่าครกตำข้าวเราใช้มือจับสากแล้วตำข้าวเปลือกกะเทาะเป็นข้าวสาร ส่วนครกกระเดื่องใช้เท้าเหยียบที่หาง(ครก) มองตำข้าวเปลือกกะเทาะเป็นข้าวสาร ดังนั้นคำกริยา “สี” จึงใช้กับครกอีกประเภทหนึ่งคือ ครกสีข้าว โดยใช้มือจับคันโยกหมุน และใช้กับโรงสีข้าวซึ่งเป็นเทคโนโลยียุคใหม่ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

กรณีข้อความไม่ชัดเจน ในกรณีนี้เกิดจากข้อความบางส่วนขาดหายไป เป็นผลทำให้การนำเสนอขาดสัมพันธภาพที่ดี ดังตัวอย่าง...เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไท ๆ ต่างพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน 1.วิธีการทำนา 2. การไถนา ฯลฯ หลังข้อความหน้าหัวข้อเลข 1 น่าจะมีข้อความตกหล่นไป

กรณีการอธิบายไม่จบกระแสความ ดังตัวอย่าง...ชาวไทอ้ายตอนการจัดงานศพให้กับพระสงฆ์(เจ้ามุน) ที่มรณภาพเรียกว่า ปอยแล้ง...ปอยข้างลง หมายถึง ประเพณีงานบวช..(หน้า110) ผู้เขียนอธิบายถึงพิธีกรรม 2 เรื่อง แต่ไม่บอกรายละเอียดวิธีการของพิธีกรรมแต่ละอย่างมีลักษณะไม่จบกระแสความ แล้วผู้เขียนไปนำเรื่องความขาดแคลนพระสงฆ์มาขยายความต่อ แทนที่จะพูดถึงมูลเหตุที่ทำให้มีพระจำนวนน้อย หรือมูลเหตุที่ชาวไทอ้ายตอนไม่นิยมบวช แม้จะนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เหล่านี้เป็นจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ยังมีการเขียนคำผิดปรากฏให้เห็นอยู่อีกจำนวนมาก ส่วนประเด็นสุดท้ายคือท่าที หรือทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อชาวไทอ้ายตอน สำหรับท่าทีของผู้เขียนเท่าที่ผู้วิจารณ์วิเคราะห์ดูแล้ว เห็นว่าผู้เขียนมีความศรัทธาต่อชนเผ่าไทอ้ายตอนเป็นอย่างมาก เกี่ยวกับความแกร่งที่เขาสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าด้านภาษาไทย หรือวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตที่ยึดมั่นอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จนทำให้ผู้เขียนตัดสินใจเลือกชนเผ่าไทอ้ายตอนเป็นกรณีศึกษาทำงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต และผู้เขียนได้ตกย้ำไว้อย่างหนักแน่นในตอนท้ายของบทสรุปว่า ... ชาวไทอ้ายตอนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีจำนวนน้อย แต่มีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นของตนเอง...ดังนั้นหากต้องการค้นหารากเหง้า ความเป็นมาในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทในยุคบุพกาล ชุมชนชาวไทอ้ายตอนรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศอินเดียน่าจะเป็นคำตอบของหลาย ๆ คำถาม

“หนังสือวิถีไทอ้ายตอน : ย้อนอดีตทิศทางไทย” เป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าเล่มหนึ่งที่นักอ่านควรมีไว้เป็นเจ้าของ ในขณะเดียวกันหนังสือเล่มนี้ก็ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขในการจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งต่อไป ความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในประเด็นต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจารณ์กล่าวมา น่าจะเป็นผลที่เกิดจากความเร่งรีบจนขาดความรอบคอบและความประณีตในการรังสรรค์งาน